Trafikförvaltningen
Strategisk utveckling

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2020-11-05

Ärende
TN 2020-1038

Infosäkerhetsklass
K1 (Öppen)

Handläggare
Jens Plambeck
08-6861651
jens.plambeck@sll.se

Trafiknämnden
2020-11-24, punkt 15

Yttrande över motion 2020:30 av Jens Sjöström (S) angående att Region Stockholm bör lägga egen-regi anbud inom kollektivtrafiken

Ärendebeskrivning

I motionen föreslås att reglementet för trafiknämnden uppdateras för att tillåta drift i egen regi samt att trafiknämnden ges i uppdrag att lämna egen-regi anbud på driften av trafik.

Beslutsunderlag

Förvaltningschefens tjänsteutlåtande den 5 november 2020 samt

Motion 2020:30 av Jens Sjöström (S) om att Region Stockholm för lägga egen-regi anbud inom kollektivtrafiken, daterad 23 juni 2020

Förslag till beslut

Förvaltningschefen föreslår att trafiknämnden beslutar följande.

1. Nämnden avger yttrande enligt förslag.

Förslag till yttrande

Trafikförvaltningen upphandlar idag den operativa driften av trafik. I samband med sådana upphandlingar tas kalkyler fram för att bedöma vad det rimligen ska kosta att bedriva trafik med tillhörande tjänster inom ramen för ett visst

avtalsområde. Över tid, i takt med att trafikaffärerna alltmer standardiserats, har insikt och kunskap om olika trafikkostnader och dess beståndsdelar byggts upp inom trafikförvaltningen. Detta ger en möjlighet att under upphandlingsprocessen säkerställa att alla anbudsgivare räknar på samma sätt och korrekt tolkar upphandlingsdokumentationen. Priset sätts sedan i konkurrens, men de egna beräkningarna ger trafikförvaltningen verktyg att i möjligaste mån kunna säkerställa kostnadseffektivitet. Det lämnar även en god grund för hur kostnaderna kan förväntas utvecklas över avtalstiden utifrån kända förutsättningar och förändringar. Detta ger möjlighet att analysera och förstå eventuella avvikelser under avtalsperioden och kunna sätta in åtgärder om möjligt och lämpligt.

Vad avser specifikt effektiviteten i respektive upphandlad kollektivtrafik eller genom egen regi finns tidigare genomförda utredningar och rapporter som adresserat frågan och kan vara värda att nämna i korthet.

Transportstyrelsen konstaterar i rapporten Transportmarknaden i siffror 2017 (Dnr TSG 2017-4166) att ”(…)den samlade kunskapen pekar i riktning mot att upphandling är mer kostnadseffektivt än att bedriva trafik i egen regi”.

Svensk kollektivtrafik bedömer, i rapporten *Mer kollektivtrafik och samhällsnytta för pengarna*, att en övergång från att upphandla kollektivtrafik till att bedriva trafik i egen regi har låg potential vad gäller att minska kostnaderna eller effektivisera verksamheten.

Vidare konstateras i avhandlingen *Competition in Public Transport* (Vigren, A., KTH, 2017.) att ”Resultaten visar att kostnadseffektiviteten i upphandlade busskontrakt inte skiljer sig nämnvärt mellan svenska län och regioner, utom i mer tätbefolkade områden där effektiviteten är lägre. Betydligt lägre kostnadseffektivitet har påvisats också i områden där de regionala kollektivtrafikmyndigheterna (RKM) kör trafiken i egen regi.”

I kontrast till ovan anförs som beslutsmotivering av Länstrafiken i Jämtlands län, i underlag om upphandling av stomtrafik i egen regi och upphandling av övrig trafik i form av ramavtal, följande kring kostnadsutvecklingen. ”Det går inte att veta vilket av alternativen som kommer att få lägst kostnadsutveckling. Båda alternativen kan både bli dyrare och billigare. Främst beror det på vad ett eventuellt anbud ska kosta i alternativ 2. Innan man upphandlar har man ingen

aning om vilken förändring av priset det blir. Hittills i samtliga upphandlingar som Länstrafiken gjort för all trafik utom tätortstrafiken i Östersund har kostnaderna stigit med minst 10%. Man kan förmoda att en upphandling skulle innebära minst den kostnadsökningen." Sistnämnt står i kontrast till erfarenheterna i region Stockholms upphandlingar av trafikdrift. Dessa upphandlingar tenderar sänka kostnaderna jämfört med föregående avtal. En delförklaring till olika erfarenheter i detta torde vara att de lokala marknaderna är väsentligt olika samt att upphandlingarnas utformning och omfattning skiljer sig åt i Stockholm jämfört med Jämtland. Även andra regioner som bedriver kollektivtrafik i egen regi skiljer sig åt jämfört Stockholm i bland annat vad avser nämnda förutsättningar.

I underlaget för Länstrafiken Jämtlands överväganden år 2016 anges som tungt skäl som motiverar beslutet att övergå till egen regi att den lokala leverantörsmarknaden inte fungerar, det saknas helt enkelt konkurrens. Här skiljer sig situationen mot Stockholm som normalt sett kan uppnå en acceptabel till god konkurrens vad avser upphandling av trafikavtal inte minst inom buss- och spårtrafiken.

Sammanfattningsvis är bilden blandad vad avser påvisade för- och nackdelar med och kostnadseffektivitet i egen regi jämfört upphandling i konkurrens. En utmaning ligger i möjligheten att driva två helt identiska upplägg där endast driftformen skiljer samt att i så fall kunna följa dessa över tillräckligt lång tid. Det förefaller dock finnas mer som talar för att upphandla snarare än bedriva i egen regi särskilt om syftet är kostnadseffektivitet och på en lokal marknad likt i Stockholmsregionen. Det är dock ingen statisk bild utan det förutsätter att det vid var tid finns en tillräcklig konkurrens mellan bolag, att kontrakten är väl utformade samt organisation och arbetssätt för kontroll och uppföljning under avtalstiden är ändamålsenlig, affärsmässig och proaktiv.

Trafikförvaltningens sätt att beräkna kostnaderna i samband med utredning och upphandling är naturligtvis inte detsamma som att lägga ett eget anbud. Däremot torde den över tid uppbyggda insikten i kostnadsstrukturen för trafikdrift och storleken på de ingående komponenterna i prissättningen ge god grund för vad trafiken borde kosta. Om syftet är att kunna bedöma kostnadseffektiviteten i trafikavtalen finns den möjligheten även om det formellt sett inte läggs ett eget-regi anbud, så länge kunskapen och insikten kring kostnaderna och effektiviteten finns hos beställaren. Redan idag har

trafikförvaltningen möjlighet att kunna jämföra olika trafikavtal, dra slutsatser och merutnyttja erfarenheter som i sin tur kan bidra till att utveckla såväl befintliga som kommande trafikaffärer i riktning mot ökad ekonomisk effektivitet.

David Lagneholm
Förvaltningschef

Jens Plambeck
Chef Strategisk utveckling

Socialdemokraterna
FRAMTIDSPARTIET

Ankom
Region Stockholm
2020 -06- 23
Dnr RS 2020-0546

MOTION
2020:30
2020-06-23

Motion av Jens Sjöström (S) angående att Region Stockholm bör lägga egen-regi anbud inom kollektivtrafiken

Region Stockholms kollektivtrafik bedrivs idag helt upphandlad. Det är enligt reglementet för trafiknämnden inte tillåtet för den Regionala kollektivtrafikmyndigheten att bedriva trafik i egen regi. I reglementet för trafiknämnden står nämligen att nämndens uppdrag enbart är att "besluta om allmän trafikplikt, *upphandla och ingå avtal om allmän trafik* hänförliga till kollektivtrafik på land och vatten." Ingenting om att driva trafik.

Vi socialdemokrater anser att det här är olyckligt. Det finns flera skäl till att vi anser att det är viktigt att förvaltningen regelmässigt räknar på och lägger egen-regi anbud. För det första; När vi först införde upphandling av drift så hade vi aktuella siffror på vad det kostade att bedriva trafiken i egen regi. De siffrorna är nu helt inaktuella. Vi har inga möjligheter att jämföra de anbud som kommer in på våra upphandlingar mot egen-regi drift och därigenom kvalitetsgranska de externa anbuden.

För det andra; Vi socialdemokrater anser att det är av yttersta vikt att skattepengar används så effektivt som möjligt. Driftsform kommer i andra hand. Men om vi inte ens kan räkna på egen-regi anbud så vet vi inte vad som är kostnadseffektivast. Det är inte att ta ansvar för skattebetalarnas pengar.

Det finns flera andra regioner som bedriver kollektivtrafik i egen regi. Örebro och Västmanland har ett gemensamt bolag. Även Dalarna utreder frågan efter att preliminära undersökningar visar att regionen kan spara pengar.

Mot bakgrund av detta föreslår jag:

att reglementet för trafiknämnden uppdateras för att tillåta drift i egen regi.

att regionfullmäktige ger trafiknämnden i uppdrag att lämna egen-regi anbud på driften av trafik.

Jens Sjöström